

JOHANNES JØRGENSEN SELSKABET

NYHEDSBREV

April 2024

22. årgang

Nr. 1-2

NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet
Redigeret af Bo Alkjær
Ansvh. Elizabeth Cray Bakra

Johannes Jørgensen Selskabet

er et litterært forum til studium af digterens liv og forfatterskab. Selskabet arbejder nært sammen med Johannes Jørgensens Hus i Svendborg og andre litterære selskaber.

Selskabets bestyrelse:

Elizabeth Cray Bakra, formand

Tlf. 24949857

cray.elizabeth@gmail.com

Ove Kreisberg, næstformand

Tlf. 22444407

ove@kreisberg.dk

Ove Klausen, sekretær

Tlf. 86404032

oklausen@fiberflex.dk

Bo Alkjær, redaktør

Tlf. 28865550

boalkjaer@hotmail.com

Birte Lundgreen, kasserer

Tlf. 20639817

blundgreen@icloud.com

www.johannesjoergensenselskabet.dk

johannesjoergensenselskabet

@gmail.com

Medlemskab koster 200 kr. om året.

Bankkonto nr.: 1551 0010132908

Johannes Jørgensens bog om *Den hellige Frans af Assisi* kom i 1951 på græsk, oversat af den græske forfatter Nikos Kazantzakis.

Det vakte ikke nogen større opmærksomhed. Kazantzakis fik først international berømmelse i 50'erne med en række romaner, der meget hurtigt udkom her i Norden.

En forbindelse til Johannes Jørgensen blev først bemærket, da to bøger om Frans udkom samtidig i 1956: Jørgensens Fransbiografi kom i ny udgave og Kazantzakis' roman "Guds fattige mand", på dansk *Min Frans af Assisi*.

Kazantzakis' selvbiografi er skrevet som en beretning aflagt til hans fiktive forfader fra Kreta, El Greco, den berømte maler. Han kaldte sin beretning "Rapport til Greco".

Forside: Den hellige Frans og Broder Leone mediterer over døden. Oliemaleri af El Greco (1541-1614).

Jørgensen og il Greco

Bo Alkjær

Adskillige italienske navne i Johannes Jørgensens dagbøger fra Assisi er vanskelige for ikke at sige umulige at identificere. Ved at følge en tilfældig henvisning er det lykkedes at komme på sporet af et par ukendte navne, *Signora Pucci* og *il Greco*, der optræder mellem andre personer, som Jørgensen besøgte en eftermiddag i februar 1924. Desuden giver det anledning til at fremdrage et litterært bidrag til Jørgensens internationale bibliografi og berømmelse.

Introduktionen til *Pilgrim Walks in Franciscan Italy* (omtalt i *Nyhedsbrev* marts 2023) nævner "the internationally bestselling novelist of Zorba the Greek", nemlig grækeren Nikos Kazantzakis, "om hvem rygtet siger, at han efter at have læst Jørgensens Fransbiografi blev så inspireret af den, at han tog afsted for at finde dens forfatter, som han havde hørt boede i Assisi." Mødet skulle have fundet sted kort før Jørgensens død, hævdes det.¹

Denne begivenhed har, så vidt jeg ved, ikke tidligere været genstand for opmærksomhed og interesse i forbindelse med Jørgensen.

Forud for en nærmere undersøgelse af rygtets troværdighed bringes her en oversættelse af det afsnit i Kazantzakis' romanagtige selvbiografi, hvor man får historien om begivenheden fra forfatterens egen mund:²

Kazantzakis fortæller

Utvivlsomt viste mit ansigt min kamp og smerte, uden at jeg ville det, for da jeg gik gennem Santa Chiara porten, blev jeg standset af en slank, ranglet mand, hvis hår var begyndt at gråne.

Jeg havde ofte set ham gå omkring ligesom jeg på egnens pilgrimssteder, men vi havde aldrig vekslet et ord.

Vi smilede bare høfligt til hinanden, når vi mødtes, og fortsatte uden at sige noget, næsten lettede, som om vi ikke ønskede at den ene skulle forstyrre den andens ro og ensomhed.

Men den morgen standsede den ukendte, så på mig, tøvede et øjeblik.

"Skal vi følges lidt?" spurgte han.

"Ja, gerne!" og efter nogle skridt, "Jeg er fra Grækenland. Jeg kom til Assisi og blev forelsket i Sankt Franciskus."

"Jeg er fra den anden ende af Europa," svarede den fremmede. "Fra Danmark. Jeg elsker også Sankt Franciskus. Jeg har boet her i Assisi i årevis og kan ikke forlade ham. Mit navn er Jørgensen."

Det gav et sæt i mig. – Ham, der skrev den fortræffelige bog om Helgenen?

Jørgensen smilede sørgmodigt og rystede på hovedet. "Hvem kan nogen-sinde yde Sankt Franciskus retfærdighed? Ikke engang Dante. Kender De "Paradiso" ellefte sang?

Jeg blev henrykt. På det tidspunkt var jeg netop blevet betaget af denne sang, og når jeg vandrede alene i omegnen

Hvem er jeg?

Fra Dagbogen: Om at blive sig selv

Ove Kreisberg

Sent om aftenen lørdag d. 30. januar 1886 vendte den nittenårige filologistuderende ved Københavns Universitet, cand.phil. Johannes Jørgensen, efter en lang og problemfyldt juleferie i familiens skød tilbage til sit lille kvistværrelse i Brogade 7 på Christianshavn. Han havde til sin store ærgrelse og ængstelse efterladt sit fragment af et romanudkast hjemme i huset i Svendborg.

Traditionen tro havde han tilbragt de sidste dage hos tante Amalie og onkel Herman på Slipshavn inden den endelige afrejse fra barndomsøen. Rejsen tilbage til København var ikke munter. "Var søsyg på Bæltet – den eneste Pjalt om Bord".

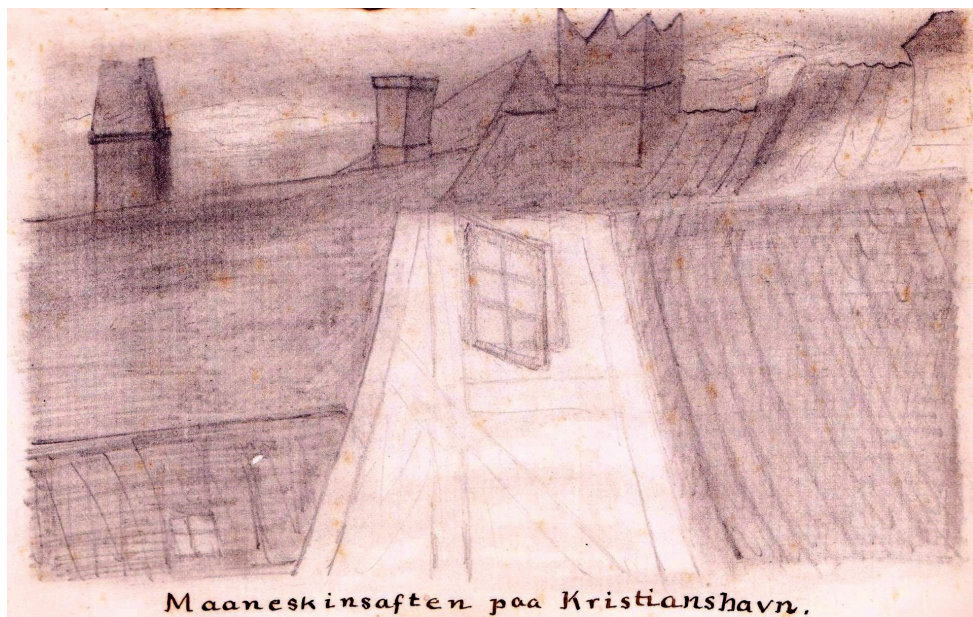
I toget over Sjælland forsøgte han at få kontakt med en køn ung pige. Hun reagerede ved at sidde og le stille for sig selv. Ved ankomsten til banegården bliver hun modtaget og kysset af en køn ung mand. Johannes har svært ved at finde en grimasse og forsøger at spille overlegen, men han føler sig gruelig flov ved situationen.

Gensynet med Brogade er ikke opløftende. "Dette Vrængbillede af en Overraskelse. Trappens Stank – alt som før." Der er ingen hjemme. Bofællen Jakobs pakkenliger fylder op i det trange kammer. "Intet "Møbel", intet Vand." Johannes får kvalme og hovedpine.

Det eneste der venter på ham er et brev. Onkel Jørgen skriver, at de sætter deres lid til ham. Han "er deres Haab og Stolthed hjemme".

Søndag morgen er han i humør igen. Han noterer en ide: "Stof: Rode sig ind i Forhold, hvorfra det ikke er muligt at komme ud igen (Elskov – Gæld)". Citerer håbefuldt en linje fra Goethes Faust, som Schumann har sat melodi til, "Des Lebens Pulse schlagen frisch lebendig". Og han bliver næsten beruset ved den milde luft og synet af de skønne københavnske kvinder, da han er på vej ind gennem byen for at aflægge formiddagsbesøg hos sin faste og eneste omgangsven, den teologistuderende Larsen, der bor ved søerne, og fra hvis værelse der er udsigt over Kommunehospitalets have.

Siden udgivelsen af skolebladet *Dynamit* i deres sidste fælles gymnasieår har de to været fortrolige. Efter studentereksamen lagde "Med-Dynamitard Larsen" de revolutionære tanker og ateismen på hylden. Han havde ikke som Johannes taget filosofikum hos fritænkeren Harald Høffding, men hos den anden professor i filosofi Kristian Kroman, der især blev søgt af teologer. Trods forskellige interesser og studier har de to unge bruseder fastholdt venskabet, og de har

Blyantstegning i Johannes Jørgensens Julealmanak 1884.

med Johannes' ord tredive år senere haft "uendelige Samtaler, Disputer og Skændemaal".

Besøget denne dag udløste nok et stemningsomslag hos Johannes. Larsen meddelte, at han havde tænkt sig at opgive studierne. Men han kan også sagtens, tænkte Johannes. Larsen havde nemlig mulighed for at få et arbejde, så han kunne tjene til livets ophold, og han havde allerede en kæreste.

Johannes ser ingen mulighed for sig selv. Aftenen før havde han i sin ensomhed i det overfyldte kvistkammer set "Fremtiden død og graa." Han havde set det latterlige i, at en stakkels student som han gav sig af med vilde revolutionære tanker. Nu indser han, at det er "Løgn med al denne ideelle Videnskabelighed. Brødet drejer det sig om." Men han mangler Larsens energi.

"Var ikke de derhjemme, jeg vilde ikke leve Livet. Og hvorfor har de sat deres Lid til mig – hvorfor har de ledet mig ind paa denne fordømte Bane? Og jeg elsker dem saa højt – og kan ikke hjælpe dem – men volde dem Sorg ved at blive et forfejlet Menneske, ødelægge deres og min Tilværelse. Grundfortvivlet. Nagende, knugende Følelse i Hjærtet. Ved ikke hvad jeg skal gribe til."

Han griber som altid til digterdrømmen: "Maa skrive min Roman. Ligegyldig hvordan den saa bliver i Formen."

På den permanente maleriudstilling om eftermiddagen ser han Frk. Sauvlet med det lille fine ansigt. "Ja kunde man vinde sli en Kvinde". Kunstværkerne og synet af den unge kvinde bliver i dagbogen til ord om naturskønhedernes betagende magt, aftenens romantik og unge piger. "Noras fulde Barm. Ligesom Astrids

Kritiker og ven

Emil Frederiksen og Johannes Jørgensen

Henrik Denman

For en del år siden udarbejdede jeg bibliografien *Johannes Jørgensen Litteraturen*, der registrerer bøger og artikler om forfatteren på dansk i perioden 1893-2007. Slår man op i registret, kan man se, at Emil Frederiksen er blandt dem herhjemme, der har skrevet mest om Johannes Jørgensen. Ved siden af sit omfattende publicistiske arbejde som litteraturforsker og formidler virkede Emil Frederiksen gennem mange år som anmelder i *Berlingske Tidende*.

I 1948 skrev Emil Frederiksen et essay med titlen "Den første Læsning af Johannes Jørgensens Bøger". Her skriver han, at hans generation først og fremmest læste Jørgensens lyrik, en del også *Mit Livs Legende* og en af rejsebøgerne. De mere fremskredne blandt hans jævnaldrede var også fortrolige med bøgerne om Frans af Assisi og Katerina af Siena. Herefter konstaterer Emil Frederiksen: "Jeg tillægger det ingen mærkværdig Betydning, men jeg har fulgt næsten den modsatte Linje."¹

Hvad det var for en linje, vender jeg tilbage til. I det følgende vil jeg beskrive Emil Frederiksens personlige forhold til Johannes Jørgensen, der tidligt blev til et nært venskab, og jeg vil dykke ned i nogle af de temaer i Jørgensens forfatterskab, der især havde hans interesse.

Emil Frederiksen blev født i 1902 og blev elev hos jesuitterne på Skt. Andreas Kollegium i Ordrup, hvorfra han blev student i 1920. På universitetet vandt han både en filologisk pris, teologisk accessit, dvs. rosende omtale af hans prisafhandling, og universitetets guldmedalje, inden han i 1927 blev magister i litteraturhistorie. Med den åbenhed over for nyt og den glæde ved det mundtlige foredrag, der altid karakteriserede ham, virkede han i syv år som rejselektor i Sverige og i 1937-43 som dansklærer ved Øregaard Gymnasium.

Emil Frederiksen var en flittig forsker, og den flid og lysten til at formidle kom til at præge hele hans liv, som var en vekselvirkning mellem undervisning, udgivelse af bøger, afhandlinger og arbejdet som kritiker og formidler til det brede publikum gennem dagspressen.

Han skrev afhandlinger i *Gads danske Magasin* og anmeldelser i *Kristeligt Dagblad*, og i de mange år fra 1944 til 1975 var han *Berlingske Tidendes* litterære hovedanmelder samtidig med, at han skrev om Københavns teater i *Aarhus Stiftstidende*, redigerede *Gads danske Magasin*, han deltog i en professorskonkurrence, bidrog til samleværker og skrev en række store monografier om Jacob Paludan, H.C. Branner, Willy-August Linnemann og Knuth Becker.

Samtidig havde han stor indsigt i Saxo, Grundtvig, Dante og Johannes Jørgensen. Han skrev værker om de to sidste, som viste, hvad han havde lært på universitetet af den fortolkende Vilhelm Andersen og af Valdemar Vedel med den skarpe kritiske forstand, og hvad han som katolik var indforstået med, når det gælder den fransk-italienske tradition og æstetisk-etiske højspændinger i åndslivet.

John Chr. Jørgensen, der gennem mange år var lektor på Københavns Universitet, har medtaget Emil Frederiksen i sine værker om danske dagbladskritikere. Om Emil Frederiksen skriver han, at hans "dagbladskritik byggede på et kristent etisk grundlag. Han vurderede forfatterpersonligheden moralsk og æstetisk, ofte ved at sætte ham ind i en åndshistorisk sammenhæng for på den måde at forstå, om der var selvstændig gehalt i kunstneren."²

Venskabet

Emil Frederiksen var 36 år yngre end Johannes Jørgensen, men ud over stor fortrolighed med forfatterskabet stod han Johannes Jørgensen personligt nært. Han læste forfatterskabet fra ganske ung, og han brevvekslede tidligt med Johannes Jørgensen. Det tidligste brev fra Emil Frederiksen er dateret i 1922, hvor han altså blot var 20 år. I dette tidlige brev beskæftiger Emil Frederiksen sig meget med forholdet til den katolske tro og med den forskellige tilgang til kirken, som man kunne have som født katolik og som konvertit. Emil Frederiksen skriver bl.a.:

"Saadan er det moderne Menneske, at han skal omvendes til det, han skal leve

paa; han skal have Fornemmelsen af at have været med til at skabe Værdiernes Rige. I er lykkelige, I Konvertitter, der "staar paa fredlyst Jord". Vi har faaet Elfenbenstaarnet sat ind i os, vi har faaet Kristendommens Helhed og Enhed i os gennem vor Opdragelse, før vi vaagnede til Reflexion."³

Brevet er underskrevet "Emil Frederiksen", men senere blev hans breve mere personlige og adresseret til "min kære ven Johs." og underskrevet af "Antonius" – et tilnavn, Johannes Jørgensen gav ham. I brevene fra 1930'erne skriver Emil Frederiksen detaljeret om sine mange gøremål som underviser og skribent. Han kommer et par gange ind på artikler, som han havde skrevet om Johannes Jørgensen, og som han sendte ham i korrektur. Han uddybede samtidig sit mål med at skrive om Jørgensen:

"Naar jeg skriver om dig i "Credo" og "Edda", saa er det for at sige noget nyt, for at finde og forme *cette seule chose ...*" skriver han i et brev. Det var på et tidspunkt på tale, at han skulle skrive en bibliografi, men det var vigtigt for ham, at den ikke skulle være en opremsning af Jørgensens værker, skriver han i et brev i 1937: "Jeg vil navnlig paavise, hvor og hvornaar Stykker, der findes i dine Bøger, første Gang er fremkommet i Blade og Tidsskrifter – og i andre af dine Bøger! [...] Kort, jeg vil ikke lave en Bibliografi, der er en Revy – Tropperne skal ses ordentlig efter; jeg vil lave et mere detaljeret Arbejdsgrundlag."⁴

Venskabet mellem Johannes Jørgensen